

RA4AL

VISU IZGLĪTOJAMO MĀCĪBU SASNIEGUMU PAAUGSTINĀŠANA – IEKĻAUJOŠAS IZGLĪTĪBAS KVALITĀTE GALVENĀS PROJEKTA ATZIŅAS

Ievads

Šī dokumenta mērķis ir sniegt Eiropas speciālās izglītības attīstības aģentūras (Aģentūra) projekta „Visu izglītojamo mācību sasniegumu paaugstināšana” galveno atziņu kopsavilkumu.

Iekļaujoša izglītība asociējas ar objektivitātes, sociālā taisnīguma, demokrātijas un līdzdalības principiem. Skolā piedzīvoto neveiksmju un netaisnības samazināšana ir būtiska ne tikai ekonomikas izaugsmē un konkurētspējas nodrošināšanā, bet arī nabadzības samazināšanā un sociālās iekļaušanas veicināšanā (Eiropas Savienības Padome, 2010).

Visu izglītojamo mācību sasniegumu paaugstināšana ir ētiska prasība. Aģentūras projekta mērķis ir pārorientēt galveno uzmanību no iekļaušanas un šādas pieejas attaisnošanas un pievērsies tam, kā iekļaujoša politika un prakse var paaugstināt visu izglītojamo mācību sasniegumus.

Projekta „Visu izglītojamo mācību sasniegumu paaugstināšana” loģiskais pamatojums

Savā jaunākajā darbā UNESCO (2012) uzsver izglītības lomu iekļaujošākas un taisnīgas sabiedrības un valsts veidošanā un konstatē ka „... starptautiskā līmenī veidojas vienprātība par to, ka, ja izglītības sistēmā ir vērojama atstumšana, tā nevar tikt uzskatīta par kvalitatīvu sistēmu” (1 l.p.).

OECD (2011) parāda, ka uzlabojot sniegumu skolēniem, kuriem šis sniegums ir bijis vizemākais, tas nenotiek uz labāko skolēnu rēķina – sasniegumi skolā un taisnīgums var pastāvēt līdzās.

Lai arī politikas attīstību ļoti ietekmē sabiedrības vērtības un centieni un arvien biežāk bērnu tiesību atzīšana, ir nepieciešami arī pierādījumi par procesu un rezultātu diferencētu efektivitāti (Lindsejs (Lindsay), 2007).

Neskatoties uz pozitīvu attīstību daudzās Aģentūras dalībvalstīs, joprojām trūkst skaidras izpratnes par to, ko nozīmē iekļaujoša izglītība un līdz ar to, kas būtu jādara, lai veidotu pozitīvu attieksmi pret

dažādību un lai palielinātu izglītības sistēmu un skolu kapacitāti nodrošināt visu izglītojamo vajadzības. „Speciālās izglītības” domāšanas veida un prakses pārņemšana vispārizglītojošā mācību vidē nav virzīšanās uz attīstību – ir nepieciešams pārbaudīt daudzus pieņēmumus par to, kā šobrīd izglītības sistēmas un skolas strādā.

Projekts „Visu izglītojamo mācību sasniegumu paaugstināšana” attiecas uz visiem izglītojamiem – jebkura ideja par to, ka daži skolēni ir nolemti neveiksmēm, ir jāpārskata. Diskusiju laikā projekta dalībnieki akcentēja domu, ka ir īpaši jādomā par izglītojamo grupām, kurās parādās vājš sniegums. Lai gan izglītojamie ar speciālām izglītības vajadzībām un funkcionāliem traucējumiem, kā arī migranti iespējams ir īpaši pakļauti riskam uzrādīt vāju sniegumu, Aģentūras dalībvalstu pārstāvji un konferences dalībnieki pievienoja minētajiem šādas neizsargātās izglītojamo grupas: izglītojamie no nelabvēlīgas sociāli ekonomiskās vides, tie, kas atrodas valsts aprūpē vai dzīvo smagos apstākļos, piem., tie, kas ir ļaunprātīgi izmantoti vai cietuši no vardarbības, čigānu bērni un ceļotāji, izglītojamie, kas regulāri neapmeklē skolu vai kuriem ir jārūpējas par citiem, vai izglītojamie, kuri ir spējīgāki, un talantīgie skolēni.

Projekta memorandā tiek izvirzīti jautājumi: Kā iekļaujošā vidē pievērst uzmanību izglītojamiem, kuri varētu būt vāja snieguma un atstumšanai pakļauto riska grupā, neizmantojot iespējami ierobežojošas „kategorijas”? Kā vislabāk uzraudzīt un novērtēt šādu izglītojamo mācību sasniegumus, lai garantētu, ka viņu vajadzības tiek nodrošinātas?

Lai gan jēdziena par izglītojamo, kas pakļauti zema snieguma riskam, mērķis ir izvairīties no kategoriju un iespējamo stereotipu izmantošanas, šie jautājumi ir rūpīgi jāapspiež, lai nodrošinātu, ka politikas reakcija un tai sekojošais monitorings un izvērtēšana ņem vērā konkrētus apstākļus.

Aģentūras projekts „Visu izglītojamo mācību sasniegumu paaugstināšana”

2010.gadā Aģentūra veica aptauju starp dalībvalstīm, lai noskaidrotu to darba ilgtermiņa prioritātes. Šī aptauja parādīja, ka svarīgs jautājums, kas būtu jāpēta, ir visu izglītojamo mācību sasniegumu paaugstināšana.

Aptaujas rezultātā 2011.gada pavasarī Aģentūra iesniedza projekta „Visu izglītojamo mācību sasniegumu paaugstināšana – iekļaujošas izglītības kvalitāte” pieteikumu, lai saņemtu finansējumu no Eiropas Komisijas Mūžizglītības Comenius programmas. 2011.gada rudenī Aģentūra šo finansējumu saņēma un projekts tika īstenots no 2011.gada decembra līdz 2012.gada novembrim (Projekta Nr.: 517771-LLP-1-2011-1-DK- COMENIUS-CAM).

Galvenā mērķgrupa, kurai domāta projekta informācija un rezultāti, ir valstu politikas veidotāji, kuri atrodas amatos, kas var nodrošināt, ka iekļaujošā pieeja kļūst neatņemama sastāvdaļa visā izglītības politikas veidošanas procesā, un kas var nodrošināt, ka nepieciešamā sadarbība starp izglītību un citām jomām, tiks attīstīta tālāk.

Projektā ir izmantoti šādi materiāli:

- Dati, kas iegūti virknē Aģentūras tematiskajos projektos, kuros ir piedalījušās visas dalībvalstis, un jaunākajos pētījumos, ieskaitot starptautisku organizāciju, tādu kā UNESCO, UNICEF un OECD, publicētajos darbos.

- Projekta „Visu izglītojamo mācību sasniegumu paaugstināšana” konferences, kura tika organizēta sadarbībā ar Dānijas Izglītības ministriju un Odenses pašvaldību un kas notika 2012.gada 13.–15.jūnijā Odensē kā oficiāls Dānijas ES prezidentūras pasākums, materiāli.

Lai varētu pētīt projekta galvenos jautājumus un veidot skaidru loģisko pamatojumu turpmākajam darbam, Aģentūru dalībvalstu Izglītības ministrijas nominēja trīs ekspertus, kurus var iedalīt šādās grupās: politikas veidotāji vispārējās izglītības jomā un politikas veidotāji un pētnieki iekļaujošās izglītības jomā. Visi konferences dalībnieki izteica viedokļus un dalījās pieredzē par izglītības kvalitāti iekļaujošā vidē, kā stratēģiju, kas palīdz paaugstināt visu izglītojamo sasniegumus, piedaloties konferences izstādē, materiālu izstrādē, semināros, neformālās sarunās un diskusijās.

Projekta memorands, kuru izstrādāja Aģentūras darbinieki, tika izsūtīts visiem dalībniekiem pirms konferences. Dokumentā tika apskatīts Aģentūras pēdējā laikā paveiktais darbs, kā arī starptautiskie pētījumi un tika ieskicēti vairāki būtiski jautājumi, kas svarīgi gan projektam, gan konferencei.

Memorands un viss ziņojums par konferencē notikušo ir pieejams: <http://www.european-agency.org/agency-projects/ra4a1>

Visu izglītojamo mācību sasniegumu paaugstināšanas izaicinājums

Daisons (Dyson) un kolēģi (2004) saka, ka „risinājumi”, kuru rezultāts ir iniciatīvas, kas vienkārši pārklāj vai tiek pievienotas jau sākotnēji netaisnīgai sistēmai, neizbēgami cietīs neveiksmi. Politikas veidotāju centieni samazināt plaisu mācību sasniegumu jomā, kas ir jaunāko stratēģiju mērķis, vai nu paaugstinot prasības vai arī dažādojot piedāvājumu, ir stipri kļūdaini.

Hanušeks (Hanushek, 2004) parāda, ka skolu finansējuma palielinājumam, ar retiem izņēmumiem, ir ļoti neliela ietekme uz mācību rezultātiem daudzu desmitu gadu garumā. Resursus var izmantot dažādos veidos, lai labumu gūtu visi izglītojamie, piemēram uzlabojot darbinieku proporciju, kas strādā klasē, paaugstinot skolotāju kompetenci profesionālās pilnveidesursos un elastīgi izmantojot konsultācijas un mentoringu.

Pēdējos gados daudzās valstīs ir ieviestas uz tirgus attiecībām balstītas reformas. Tomēr Vīlans (Whelan, 2009) apšaubā izvēles un konkurences nozīmi kā uzlabojumu virzītājspēku, jo tās pārdala sistēmu daļās, kas ir pārāk mazas, lai ieviestu inovācijas un bieži palielina akadēmisko, etnisko un sociālo noslāņošanu.

Jau 1996.gadā Starptautiskā komisija „Izglītība divdesmit pirmajam gadsimtam” noteica septiņas problēmas valstu izglītības sistēmās – ieskaitot spriedzi starp konkurenci un vienādām iespējām un nepieciešamību līdzsvarot konkurenci, kas rada motivāciju un stimulu sadarbībai, kas veicina vienlīdzību un sociālo taisnīgumu visiem.

Tādēļ vēl arvien ir svarīgi atrast veidus, kā pārvarēt šīs problēmas un veidot augstas kvalitātes un reaģējošus pakalpojumus, kas domāti visiem izglītojamiem. Ledbīters (Leadbeater) un Vongs (Wong) (2010) šo domu izsaka šādā apgalvojumā: „*Neapmierinātība ar skolu, kuru var redzēt pēc augstā skolu pamatušo un eksāmenos izkritušo skaita, parāda to, ka ir apslēpta vajadzība pēc citāda veida mācību pieredzes – pieredzes, kas ir daudz pievilcīgāka, kas sagādā gandarījumu un kas atbilst tām prasmēm, kas cilvēkiem būs nepieciešamas jaunajā gadsimtā.*” (3 lp.)

Iekļaujošas izglītības vienota valoda

Kā minēts loģiskajā pamatojumā, ir nepieciešama vienota valoda, kad tiek runāts par iekļaujošu izglītību un šis ir bijis temats, kas atkārtojās projekta aktivitātēs. Izglītības sistēmas dažādās valstīs ir ļoti atšķirīgas (Meijers, 1999, 2003) – tāpēc jebkurai iekļaujošas izglītības izpētei kādā konkrētā valstī ir jāņem vērā valstī notiekošās plašākās izglītības reformas.

Aģentūras projekta *Skolotāju izglītība iekļaušanai Eiropas valstīs* (2011) ziņojumā ir izklāstītas dažas jaunākās tendences, ieskaitot jēdzienu „heterogenitāte” un „dažādība” izmantošana, bet tiek uzsvērts, ka izmaiņas terminoloģijā ne vienmēr atspoguļo izmaiņas domāšanā un praksē. Ja valoda, kuru izmanto, turpinās veicināt dažādu sabiedrības grupu nošķirtību un atšķirības, tad arī politika būs tāda, kas noteiks „papildu” pasākumus, kas nepieciešami, lai mainītu sākotnējās pamatnostādnes, kas nav bijušas iekļaujošas.

Projektā „Visu izglītojamo mācību sasniegumu paaugstināšana” valstu pārstāvji akcentēja nepieciešamību skaidrot specifiskus jēdzienus projekta kontekstā. Šie jēdzieni ietver: kvalitāti, paaugstināšanu un sasniegumus. Darba definīcijas, kas tika izmantotas projektā, ir dotas turpinājumā.

Kvalitātes definīcija, kas dota projekta memorandā ir šāda:

„Kvalitāti ir jāaplūko, ņemot vērā to, kā sabiedrība nosaka izglītības mērķi. Lielākajā daļā valstu ir divi galvenie mērķi: pirmais ir nodrošināt izglītojamo kognitīvu attīstību. Otrs mērķis uzsver izglītības lomu izglītojamo radošuma un emocionālā izaugsmē un palīdzībā skolēniem iegūt vērtības un attieksmes, kas nepieciešamas atbildīgam pilsonim. Kvalitātei ir jābūt arī saistītai ar taisnīgumu: izglītības sistēma, kuru raksturo diskriminācija pret kādu noteiktu grupu, nepilda savu misiju.” (UNESCO, 2004, Priekšvārds)

Runājot par jēdzienu *sasniegumi*, Valas (Wallace, 2010) to izmanto, lai aprakstītu „pūļu rezultātu, mācīšanos, neatlaidību, ticību sev un iedrošinājumu. Jēdziens attiecas uz indivīdu, kas piedzīvo izaicinājumu, veic atklājumus un saņem būtiskus vai nebūtiskus apbalvojumus par pūlēm un uzcītību.” (6 lp.) Šī plašā definīcija var tikt pretstatīta jēdzienam „sniegums”, kuru parasti izmanto, ja runā par izglītojamo atzīmēm vai līmeņiem formālākos, standartizētos vērtējumos vai eksāmenos. Ir jāņem vērā arī fakts, ka sasniegumu vai sniegumu novērtējums var atšķirties starp valstīm un kultūrām.

Cieši saistīta ar projektu un būtiska ir *nepietiekamu sasniegumu* (nesekmības) definīcija, kuru bieži saprot kā neatbilstību starp vērtējuma vai pārbaudes darba rezultātu un patieso sniegumu. Tomēr ir izteiktas domas, ka, lai gan sabiedrības un apkārtējās vides faktori, kas var slikti ietekmēt izglītojamus, ir jāņem vērā, visu izglītojamo spējas – un rezilience – ir jāpaaugstina un jārisina jautājumi saistīti ar zemu sniegumu.

Jēdziens *paaugstināšana* projekta kontekstā attiecas uz indivīdu vai grupu sasniegumu un/vai snieguma uzlabošanu vai palielināšanu. Kā šādi uzlabojumi tiek mērīti ir atkarīgs no jomas, kurā izglītojamais uzrāda nepietiekamus sasniegumus – bet ir skaidrs, ka plaisas samazināšana starp izglītojamiem ar augstiem un zemiem sasniegumiem nenozīmē mācību procesa standartu pazemināšanu – bet nozīmē augstu rezultātu sagaidīšanu no visiem.

Projektā iegūtie dati un rekomendācijas

Pamatojoties uz iepriekšējiem Aģentūras projektiem, jaunākajiem starptautiskajiem pētījumiem, materiāliem, kas tika prezentēti projekta „Visu izglītojamo mācību sasniegumu paaugstināšana” konferences izstādē, kā arī konferences semināru un diskusiju materiāliem, tika noteiktas šādas „tēmas”, kas ir būtiskas visu izglītojamo mācību sasniegumu paaugstināšanā:

1. Politika un prakse, kas balstās uz sadarbību. Lai iesaistītu un atbalstītu visus izglītojamos, īpaši tos, kas atrodas nelabvēlīgā stāvoklī, ir jānodrošina pakalpojumi vietējā pašvaldībā, veidojot ciešu sadarbību – politikā un praksē – starp izglītības, veselības aizsardzības, sociālās palīdzības un citiem pakalpojumu sniedzējiem. Sadarbība un kontakti ir nepieciešami visos līmeņos – valsts, vietējās pašvaldības, skolas un klases līmeņos – starp visām ieinteresētajām pusēm, izglītojamiem un ģimenēm, lai nodrošinātu gan koordinētu reakciju, gan efektīvu resursu izmantošanu.

Ir akcentēti sadarbības daudzie aspekti, kas darbojas sistēmas dažādos līmeņos – sākot no vērtēšanas un mācību procesa klasē, līdz profesionāliem kontaktiem starptautiskā līmenī – lai demonstrētu skolu sociālā kapitāla un sistēmas reformu nozīmi. Tā kā politika un prakse, kas balstās uz sadarbību, ir kopējais elements, kas parādās visās tēmās, tas var sniegt atbilstošu struktūru turpmākajiem pētījumiem.

2. Atbalsts skolu un sistēmas vadītājiem. Skolu un sistēmas vadītājiem ir jāsaņem atbalsts, lai nodrošinātu, ka viņiem ir nākotnes skatījums un kompetences veidot pozitīvu ētosu un lai viņi spēj nodrošināt atbilstošu vadību iekļaujošai praksei. Visu izglītojamo daudzveidīgo vajadzību nodrošināšanas plānošanai jāklūst par neatņemamu visas skolas attīstības procesa daļu, kurai, savukārt, ir loģiskā viedā jāsavieno visas jaunākās prioritātes.

Projektā iegūtie dati akcentē nepieciešamību atteikties no autoritāra vadības stila un ieviest dalītu vadības stilu, kas akcentē komandas darbu un problēmu risināšanu sadarbojoties.

3. Iekļaujoša atbildība. Pieejām, kas attiecas uz sistēmas un skolas atbildību, ir jāietver pašvērtējuma un kolēģu vērtējuma elements, lai ieinteresētās puses varētu uztvert šo atbildību kā savu profesionālo pienākumu nevis kā ārēji uzspiestu.

Lai virzītos uz lielāku taisnīguma principu izglītībā, ir nepieciešami daudzveidīgi snieguma indikatori, kas atbilst konkrētai situācijai un kuru uzmanības centrā ir ieguldījums, resursi, procesi un rezultāti/iznākums. Ar šo indikatoru palīdzību varētu izmērīt, kas ir derīgs visiem izglītojamiem un kas garantētu konsekvenci, kā arī pastiprinātu iekļaujošas vērtības un praksi.

4. Personalizācija, ņemot vērā izglītojamo viedokli. Veidojot jebkuru politiku un praksi, vissvarīgākais ir izglītojamo viedoklis. Personalizācija ietver arī ciešāku sadarbību ar vecākiem un ģimenēm, lai risinātu jebkuras atbalsta vajadzības holistiskā veidā. Skaidrāk akcentējot personalizāciju, tiks atpazīta elastīgas vērtēšanas sistēmas nepieciešamība, un netiks mēģināts „uzskrūvēt” standartus ar pārbaudes darbu palīdzību, kā arī tiks novērtēta izcilība visās mācību procesa jomās.

5. Profesionālā pilnveide iekļaujošai izglītībai. Skolotājiem ir jābūt aktīviem jebkuru sistēmas/skolas izmaiņu dalībniekiem un viņu kompetences jāveido gan sākotnējā skolotāju izglītībā, gan nepārtrauktajā profesionālajā pilnveidē. Visiem skolotājiem ir jāiegūst

nepieciešamās vērtības, attieksmes, prasmes, zināšanas un izpratne, lai nodrošinātu katras klases visu skolēnu mācīšanos un līdzdalību.

Četras kompetenču jomas, kas ietvertas Aģentūras izstrādātajā *Iekļaujošu skolotāju profilā* (2012): izglītojamo daudzveidības novērtēšana, atbalsta nodrošināšana visiem izglītojamiem, darbs kopā ar citiem un personīgā profesionālā pilnveide ir nepieciešamas skolotājiem, lai viņiem veiktos visu izglītojamo mācību sasniegumu paaugstināšanā.

6. Pedagoģiskās pieejas, kas der visiem izglītojamiem. Ņemot vērā Aģentūras paveikto darbu, kuru apstiprina jaunākie starptautiskie pētījumi, ir skaidrs, ka tādas pedagoģiskās pieejas kā, piemēram, mācīšana komandā un mācīšanās ar vienaudžu palīdzību, palīdz visiem izglītojamiem.

Floriana (Florian) un Bleka-Hokinsa (Black-Hawkins) (2011) atzīmē, ka paplašināt to, kas parasti ir pieejams visiem izglītojamiem, ir sarežģīts pedagoģisks uzdevums, kas prasa izmaiņas pieejā, kas darbojas attiecībā uz vairumu izglītojamo (ar kaut ko papildus vai atšķirīgu dažiem), un veidotu pieeju, kas ietver „*pilnvērtīgas mācību vides veidošanu, kuru raksturo iespējas, kuras ir veidotas tā, lai būtu pieejams visiem*” (814 lp.).

Šīs tēmas ir sīkāk aprakstītas projekta ziņojumā, kas pieejams: <http://www.european-agency.org/agency-projects/ra4a1>

Jautājumi, kas jāapskata nākotnē

Viengadīgā projekta „Visu izglītojamo mācību sasniegumu paaugstināšana” rezultāti veidos pamatu Aģentūras ilgāka laika projektam, kas sāksies 2013.gadā. Paturot to prātā, tika pārskatītas visas projekta aktivitātes, lai noteiktu galvenos jautājumus pie kā būtu jāstrādā nākotnē un kas ir saistīti ar minētajām tēmām.

Galvenie jautājumi ietver nepieciešamību:

- Apkopot praktiskus un efektīvus piemērus par kontaktu dibināšanu un sadarbību klasēs, skolās, vietējās pašvaldībās, kā arī valsts un starptautiskā līmenī un pētīt, kādu ieguldījumu šāda prakse var sniegt visu izglītojamo mācību sasniegumu paaugstināšanā.
- Pamatojoties uz veikto darbu iekļaušanas vadības jomā, pētīt kompetences, kas nepieciešamas vadītājam iekļaujošā sistēmā/vidē.
- Turpināt darbu pie atbilstošu atbildības mehānismu izstrādes izglītības sistēmai un skolām, kas palīdzēs ieinteresētajām pusēm un atspoguļos iekļaujošas vērtības un praksi, novērtējot to, kas ir vērtīga visiem izglītojamiem, un kas sniegs konkrētus pierādījumus par efektīvu praksi, sasniedzot daudz objektīvāku novērtējumu.
- Pētīt, kā ir organizētas izglītības sistēmas un pakalpojumi, ņemot vērā skolotāju

nozīmīgo lomu un nepieciešamību ieklausīties izglītojamo un viņu ģimeņu viedokļos, lai piedāvātu patiesi personalizētu pieredzi.

- Uzsākt darbu pie kompetenču jomām, kas nepieciešamas skolotājiem, lai nodrošinātu visu izglītojamo daudzveidīgās vajadzības, kā arī pētīt labākos veidus kā to panākt sākotnējā skolotāju izglītībā un nepārtrauktajā profesionālajā pilnveidē.

- Veikt izpēti par pedagoģiskajām pieejām un stratēģijām, kas pāriet no skolotāja vadītas „diferenciācijas” uz skolēncentrētu, personalizētu mācību pieredzi.

Noslēguma komentāri

Projekts „Visu izglītojamo mācību sasniegumu paaugstināšana” ir identificējis nepieciešamību pēc labākas pierādījumu bāzes, īpaši attiecībā uz efektīvu pieeju izmantošanu, lai paaugstinātu visu skolēnu sasniegumus, un izpēti par faktoriem, kas palīdz izglītojamiem, kuri ir bijuši nelabvēlīgā stāvoklī, veidot rezilienci un sasniegt labus rezultātus. Projekta konferences ziņotājs Bengts Persons (Bengt Persson) īpaši uzsvēra izpēti trūkumu sistēmas līmenī.

Tika atzīta sadarbības starp valstīm nozīme un efektivitāte, kā arī tas, cik svarīgi ir mācīties no šīs jomas esošās politikas un prakses. Daloties zināšanās visos sistēmas līmeņos, var veidot un stiprināt iekļaujošas izglītības mācību vides, izmantojot partnerattiecības un sadarbību, lai nodrošinātu visiem izglītojamiem iespēju attīstīt savas spējas mācīties un paaugstināt savu sasniegumu līmeni. Pēc Finka (2008) novērojumiem: *„Izglītība nozīmē vairāk kā tikai skolēnu sagatavošanu iztikas pelnīšanai, lai gan tas ir svarīgi. Tā nozīmē arī sagatavot viņus veidot savu dzīvi.”*

Atsauces

Dyson, A., Farrell, P., Polat, F., Hutcheson, G., and Gallannaugh, F. (2004) *Inclusion and pupil achievement* (Research Report RR578). London: Department for Education and Skills

Eiropas speciālās izglītības attīstības aģentūra (2011) *Skolotāju izglītība iekļaušanai Eiropas valstīs – Izaicinājumi un iespējas*. Odense, Dānija: Eiropas speciālās izglītības attīstības aģentūra

Eiropas speciālās izglītības attīstības aģentūra (2012) *Iekļaujošu skolotāju profils*. Odense, Dānija: Eiropas speciālās izglītības attīstības aģentūra

Fink, D. (2008) *The road to transformation in education – Learning, leading and living systems*. Konferences ziņojums tiešsaistē http://www.cybertext.net.au/inet_s4wk1/p4_18.htm (pēdējo reizi skatīts 12/10/2012)

Florian, L. and Black-Hawkins, K. (2011) Exploring Inclusive Pedagogy. *British Educational Research Journal*, 37(5), 813–828. doi: 10.1080/01411926.2010.501096

Hanushek, E. (2004) *Some simple analytics of school quality*. Working paper 10229 National Bureau of Economic Research, Cambridge, MA

International Commission on Education for the twenty-first Century (1996) *Learning: The Treasure within: Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century*. Paris: UNESCO Publishing

Leadbeater, C. and Wong, A. (2010) *Learning from the extremes*. San Jose CA: Cisco Systems

Lindsay, G. (2007) Educational psychology and the effectiveness of inclusive education/mainstreaming. *British Journal of Educational Psychology*, 77, 1–24

Meijer, C.J.W. (1999) *Financing of Special Needs Education*. Middelfart: European Agency for Development in Special Needs Education

Meijer, C.J.W. (2003) *Inclusive education and classroom practices*. Middelfart: European Agency for Development in Special Needs Education

Organisation for Economic Co-operation and Development (2011) PISA in focus 2011/2 (March) *Improving Performance – Leading from the Bottom*. Paris: OECD

Padomes un Padomē sanākušo dalībvalstu valdību pārstāvju secinājumi (2010) *Padomes secinājumi par izglītības un apmācības sociālo dimensiju*. 3013th Education, Youth and Culture meeting, Brisele, 2010.gada 11.maijs

UNESCO (2004) *Education for All: The Quality Imperative*. EFA Global Monitoring Report 2005. Paris: UNESCO

UNESCO (2012) *Addressing Exclusion in Education. A Guide to Assessing Education Systems Towards More Inclusive and Just Societies*. Paris: UNESCO

Wallace, B. (2010) Tackling underachievement. Maximising opportunities for all pupils in an inclusive setting in B. Wallace, S. Leyden, D. Montgomery, C. Winstanley, M. Pomerantz and S. Fitton (eds.) 2010. *Raising the achievement of all pupils within an inclusive setting*. London: Routledge

Whelan, F. (2009) *Lessons learned: How good policies produce better schools*. London: Whelan

© European Agency for Development in Special Needs Education 2012

This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.